

Faculty of Architecture, Civil Engineering and Applied Arts Katowice School of Technology Monograph 40. Publishing House of Katowice School of Technology, 2020. 277-284.

УДК 378:339.5

ФОРМУВАННЯ ІНДИВІДУАЛЬНИХ ОСВІТНІХ ТРАЄКТОРІЙ ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ ПРАКТИКИ ВИЩОЇ ШКОЛИ

*Кущенко О.І., PhD, доцент ЗВО
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна
Мамонтова О.Г., начальник
Головного управління статистики у Харківській області
Державна служба статистики України*

Головна мета практики вищої школи це вміння здобувача вищої освіти показати усі свої набуті знання та навички на практичному матеріалі. Головне управління статистики у Харківській області є нашим важливішим стейкхолдером і проходячи практику студентам завжди пропонують скористатися його статистичною базою, а також методологічними наробками керівників [1]. У даному випадку, було проаналізовано статистичні показники зовнішньоекономічної діяльності області. Проведений аналіз дозволить більш детально оцінити загальні тенденції на регіональному рівні. Аналіз товарної структури експорту та імпорту за останні роки дозволить оцінити внесок регіону в загальнонаціональну торгівлю, виявити основні товарні групи, що домінують у зовнішньоторговельному обігу, та визначити динаміку змін.

Товарну структуру зовнішньої торгівлі Харківської області за 2023–2024 роки представлено у таблиці 1.

Таблиця 1. – Зовнішньоторговельна товарна структура Харківської області за 2023-2024 роки*

Назва товару	2023				2024				Експор т	Імпорт
	Експорт		Імпорт		Експорт		Імпорт			
	тис.дол . США	у % до усьо -го	тис.дол. США	у % до усьо -го	тис.дол . США	у % до усьо -го	тис.дол США	у % до усьо -го	у % до 2023	у % до 2023
Усього	778032	100	154434 5	100	697907	100	180447 4	100	89,7	116,9
Живі тварини	4571,8	0,6	55141,6	3,6	4357,9	0,6	69064,4	3,8	95,3	125,2
Продукти рослинного походження	241970	31,1	35557,1	2,3	169112	24,2	53769,3	3	69,9	151,2
Жири та олії тварин., рослин. походження	106642	13,7	6484,9	0,4	100532	14,4	8135	0,5	94,3	125,6
Готові харчові продукти	86773	11,2	48624,5	3,1	85342,4	12,2	80884,4	4,5	98,4	166,3
Мінеральні продукти	8150	1	189794,1	12,3	884,1	0,1	91746,4	5,1	10,8	48,3
Продукція хімічної галузі	24424	3,1	161526,3	10,5	22837	3,3	178408	9,9	93,5	110,5
Полімерні матеріали, пластмаси	22027	2,8	239738,6	15,5	23380	3,4	256846	14,2	106,1	107,1
Шкури необроблені, шкіра	1915,5	0,2	6349,7	0,4	2161,3	0,3	8321,5	0,5	112,8	131,1
Деревина і вироби з деревини	15365	2	6832,3	0,4	15764,9	2,3	8292,9	0,5	102,6	121,4
Маса з деревини	4508,4	0,6	29184,2	1,9	3470,2	0,5	37769,9	2,1	77	129,4
Текстильні матеріали та текстильні вироби	18941	2,4	66211,1	4,3	18322	2,6	85028,7	4,7	96,7	128,7
Взуття, головні убори, парасольки	5761,3	0,7	4099	0,3	6388	0,9	12983,2	0,7	110,9	316,7
Вироби з каменю, гіпсу, цементу	13763	1,8	28666,6	1,9	18466	2,6	36236,4	2	134,2	126,4

Перли, дорогоцінне каміння	117,4	0	115,9	0	224,7	0	195,8	0	191,5	169
Недорогоцінн і метали та вироби з них	49653	6,4	123389,3	8	55131	7,9	140847	7,8	111	114,1
Машини, обладнання та механізми	116672	15	332829,9	21,6	107771	15,4	466231	25,8	92,4	140
Засоби наземного транспорту	20313	2,6	144230	9,3	22766	3,3	188758	10,5	112,1	130,9
Прилади та апарати оптичні, фотографічні	11242	1,4	33684,1	2,2	11172	1,6	42314,3	2,3	99,4	125,6
Різні промислові товари	24590	3,2	28018,1	1,8	28913	4,1	36768,3	2	117,6	131,4

Джерело: розраховано авторами на основі даних [2].

Найперше, що варто відзначити, це зменшення прибутку від експорту у 2024 році у порівнянні з 2023 роком на 10 відсотків. У той же час, як імпорт збільшився майже на 17%, що свідчить про зростання залежності від імпортованих товарів і сировини. Ця тенденція може вказувати на зниження виробничого потенціалу або скорочення обсягів експортноорієнтованих товарів.

Аналіз товарної структури Харківської області показує, що падіння обсягів експорту було спричинене у першу чергу двома основними групами товарів, які раніше були ключовими щодо регіону. Експорт продуктів рослинного походження впав майже на третину. Це могло бути спричинене неможливістю ведення сільського господарства в умовах військової агресії росії, зменшенню підприємців та робітників в Харківській області в зв'язку з високими ризиками. Ще більш різке падіння продемонстрували мінеральні продукти, експорт яких скоротився більш ніж у дев'ять разів. Водночас, спостерігається і позитивна динаміка у деяких галузях. Так, експорт виробів з каменю, гіпсу та цементу зріс на третину, а експорт засобів наземного транспорту збільшився на 12%. Це може свідчити про переорієнтацію деяких виробництв або про появу нових

експортних ніш, які частково компенсують загальне падіння.

На відміну від експорту, імпорт в область стрімко зростає. Найбільший приріст імпорту спостерігається у категорії машин, обладнання та механізмів, які становлять понад чверть від усього обсягу. Це може свідчити як про інвестиції в оновлення виробничих потужностей, так і про збільшення споживчого попиту на імпортну техніку. Також значно зріс імпорт взуття, головних уборів та парасольок, що вказує на високий попит на споживчі товари. Зростання імпорту готових харчових продуктів та продукції хімічної галузі підкреслює залежність регіону від зовнішніх поставок у цих важливих секторах. Така тенденція свідчить про те, що економіка області зараз більше орієнтована на внутрішнє споживання, яке значною мірою задовольняється за рахунок імпорту, що створює ризики щодо її стійкості.

У таблиці 2 розраховані коефіцієнти відносної спеціалізації Харківської області відносно України, для того, щоб визначити, які саме галузі виробництва є найбільш конкурентоспроможними та експортно-орієнтованими на регіональному рівні.

Як і вся Україна, Харківщина має значну частку експорту продуктів рослинного походження та жирів і олій. У 2023 році частка експорту продуктів рослинного походження в області (31,1%) була майже такою ж, як і в Україні (32,4%), що підкреслює її важливість для аграрного сектору.

Але у 2024 році ця частка суттєво зменшилася (до 24,2%), тоді як у цілому по країні вона залишалася стабільною, що вказує на специфічні проблеми або зміни, що відбулися саме в регіоні. У категорії жирів та олій, навпаки, Харківська область випередила загальні показники по країні в 2024 році, оскільки її частка експорту зросла, а загальноукраїнський показник зменшився. На рис.1 наочно показано зміни у спеціалізації експорту Харківській області за два роки.

Таблиця 2 – Товарна структура експорту Харківської області і України за 2023 і 2024 рр. (% до загального підсумку)

Назва товарів	Харківська область		Україна		Коефіцієнт відносної спеціалізації	
	2023 р.	2024р.	2023 р.	2024р	2023р	2024р
Живі тварини	0,6	0,6	3,8	3,9	0,16	0,15
Продукти рослинного походження	31,1	24,2	32,4	32,4	0,96	0,75
Жири та олії тварин., рослин. походження	13,7	14,4	15,6	13,8	0,88	1,04
Готові харчові продукти	11,2	12,2	9	9	1,24	1,36
Мінеральні продукти	1	0,1	6,7	8,2	0,15	0,01
Продукція хімічної галузі	3,1	3,3	2,5	2,3	1,24	1,43
Полімерні матеріали, пластмаси	2,8	3,4	0,9	0,8	3,11	4,25
Шкури необроблені, шкіра	0,2	0,3	0,2	0,3	1,00	1,00
Деревина і вироби з деревини	2	2,3	4,1	3,5	0,49	0,66
Маса з деревини	0,6	0,5	0,6	0,6	1,00	0,83
Текстильні матеріали та текстильні вироби	2,4	2,6	1	1,5	2,40	1,73
Взуття, головні убори, парасольки	0,7	0,9	0,2	0,3	3,50	3,00
Вироби з каменю, гіпсу, цементу	1,8	2,6	0,8	0,8	2,25	3,25
Перли, дорогоцінне каміння	0	0	0	0,1	0,00	0,00
Недорогоцінні метали та вироби з них	6,4	7,9	10,8	10,7	0,59	0,74
Машини, обладнання та механізми	15	15,4	7,2	7,5	2,08	2,05
Засоби наземного транспорту	2,6	3,3	0,9	1	2,89	3,30
Прилади та апарати оптичні, фотографічні	1,4	1,6	0,3	0,2	4,67	8,00
Різні промислові товари	3,2	4,1	2,6	2,5	1,23	1,64

Джерело: розраховано авторами на основі даних [2, 3].

Харківська область історично є важливим промисловим і науковим центром, і це чітко видно з даних: частка експорту машин, обладнання та механізмів в області значно вища, ніж по Україні – 15,4% проти 7,5% у 2024 році. Випереджають також показники експорту засобів наземного транспорту та оптичних приладів та апаратів, що підтверджується коефіцієнтом спеціалізації. Це свідчить про збереження інженерного та

виробничого потенціалу регіону навіть під час війни.

Рисунок 1 - Пелюсткова діаграма спеціалізації експорту Харківської області за 2023-2024 роки

Джерело: візуалізовано авторами на основі даних [2].

Аналіз динаміки показує, що у 2024 році спеціалізація Харківщини на промислових товарах навіть посилилася. Коефіцієнти для полімерних матеріалів, виробів з каменю, хімічної продукції та оптичних приладів зросли. Це вказує на зміну структури експорту в умовах викликів.

За результатами аналізу, зовнішня торгівля Харківської області у 2024 році демонструє дисбаланс: експорт скоротився на 10%, тоді як імпорт зріс на 17%. Це призвело до поглиблення залежності регіону від імпорту. Падіння експорту обумовлено в основному зниженням обсягів продажу аграрної та мінеральної продукції, що свідчить про негативний вплив військових дій в області на ці сектори.

Однак, незважаючи на загальне падіння, область зберігає і навіть

посилює свою спеціалізацію на промисловій продукції. Високі коефіцієнти спеціалізації в експорті машинобудівної та високотехнологічної продукції, а також полімерів і будівельних матеріалів, підкреслюють стійкість виробничого потенціалу регіону. Ця адаптація до нових умов вказує на стратегічну переорієнтацію економіки, що може стати основою для її подальшого відновлення.

Проведений аналіз товарної структури зовнішньої торгівлі, що виявив зміну спеціалізації регіону на користь машинобудування та високотехнологічної продукції, є ключовою інформаційною основою для формування індивідуальних освітніх траєкторій студентів ЗВО. Знання про посилення експортної орієнтації на такі галузі, як машини та обладнання, полімери та будівельні матеріали, дозволяє вищій школі адаптувати навчальні програми та пропонувати студентам спеціалізовані курси та практики, орієнтовані на реальні потреби ринку праці регіону в умовах його стратегічної переорієнтації.

Література :

1. Куценко О.І., Мамонтова О.Г. Статистична оцінка залученості української економіки у світові господарські зв'язки. *Вісник ХНУ імені В.Н.Каразіна. Серія «Міжнародні відносини. Економіка. Країнознавство. Туризм»*. 2014. №1144. С. 36 – 40.

2. Товарна структура зовнішньої торгівлі Харківської області. Головне управління статистики у Харківській області. URL <https://kh.ukrstat.gov.ua/tovarna-struktura-zovnishnoi-torhivli-oblasti-shchomisiachna-informatsiia> (дата звернення: 07.11.2025).

3. Товарна структура зовнішньої торгівлі України. Державна служба статистики України. URL https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2025/zd/tsztt/arh_tsztt2025_u.html (дата звернення: 07.11.2025).